

CZŁOWIEK WOBEC ŚMIERCI NA PRZESTRZENI DZIEJÓW

**Materialy z VII Ogólnopolskiej Sesji Interdyscyplinarnej
z cyklu „Historia – różne perspektywy”**

Redakcja naukowa:

Jacek Kordel, Maksymilian Sas

Warszawa 2011

Redakcja naukowa:

Jacek Kordel, Maksymilian Sas

Korekta:

Magdalena Cedro, Agnieszka Gajda, Anna Kaliszewska, Jacek Kordel, Rafał Ojrzyński, Maksymilian Sas, Robert Skarżycki

Recenzent:

Dr hab., prof. UW Stefan Ciara

Projekt okładki:

Jakub Kordel, Dawid Hoa Manh

Copyright® by Studenckie Koło Naukowe Historyków Uniwersytetu Warszawskiego,
Warszawa 2011

ISBN 978-83-908676-2-5

Wydawca:

Studenckie Koło Naukowe Historyków Uniwersytetu Warszawskiego
Instytut Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego
ul. Krakowskie Przedmieście 26/28
00-927 Warszawa
www.sknh.uw.edu.pl

Skład, druk i oprawa:

PanDawer
ul. Gdańska 2 lok. 155
01-633 Warszawa
www.pandawer.pl

Wydano w nakładzie 200 egzemplarzy dzięki dotacji przyznanej przez Radę Konsultacyjną ds. Studenckiego Ruchu Naukowego Uniwersytetu Warszawskiego oraz Dyрекcję Instytutu Historycznego UW.

Rada Konsultacyjna
ds. Studenckiego Ruchu Naukowego
Uniwersytet Warszawski

Samobójstwa na Śląsku Cieszyńskim w drugiej połowie XIX wieku w świetle *Gwiazdki Cieszyńskiej*

Dzieje Księstwa Cieszyńskiego zalicza się zwykle do historii regionalnej. Moim zdaniem lepiej byłoby spojrzeć na nie jako na historię osobnego państwa. Z pewnością księstwo było samodzielnym bytem polityczno-prawnym w momencie powstania w 1290 r. i, mimo różnych zmian, zachowało ciągłość istnienia aż do wydarzeń z lat 1918-1920. Takie ujęcie pozwoli nam lepiej dostrzec te okresy, które były dotychczas przez historyków zaniedbywane. Z pewnością ciekawym polem badawczym jest życie codzienne mieszkańców Śląska Cieszyńskiego w drugiej połowie XIX w. Tymczasem historyków tego okresu absorbowwały głównie zagadnienia polityczne i narodowościowe. Oczywiście istnieje pewna ilość publikacji poświęconej życiu codziennemu¹, jednak temat ten pozostaje daleki od wyczerpania.

W niniejszym artykule chciałem się przyjrzeć samobójstwom na Śląsku Cieszyńskim w drugiej połowie XIX w. w świetle *Gwiazdki Cieszyńskiej*. Wydawana od 1851 r. była kontynuatorem najstarszego tytułu prasowego na tym terenie, tj. *Tygodnika Cieszyńskiego*. Redagowana przez Pawła Stalmacha była głównym organem polskiego ruchu narodowego. Po rezygnacji Stalmacha w 1887 r. stała się czasopismem reprezentującym głównie polskich katolików z tego terenu². Należy mieć na uwadze, że zawężenie grona czytelników było po części wymuszone faktem, że ewangelicy zostali „zagospodarowani” przez dwa polskojęzyczne tytuły prasowe – proniemiecki *Nowy Czas* (wyd. od 1877) i propolski *Przyjaciel Ludu* (wyd. od 1883). Szczegółową kwerendą objąłem roczniki z lat 1860-1900, czyli nieco ponad 2000 numerów tego czasopisma. Zebrany materiał pozwolił nie tylko na prostą rejestrację i charakterystykę samobójców z Cieszyna i okolic, ale także przyjrzeć się reakcjom na tragiczne decyzje o odebraniu sobie życia. Należy się liczyć z tym, że nie wszystkie przypadki samobójstw były rejestrowane w prasie. Tego typu ustalenia wymagałyby przeprowadzenia kwerendy ksiąg metrykalnych wszystkich parafii na Śląsku Cieszyńskim, co przekracza ramy niniejszej pracy.

¹ B. Poloczkowa, *Życie w dawnym mieście*, [w:] *Cieszyn. Zarys rozwoju miasta i powiatu*, red. J. Chlebowczyk, Katowice 1973, s. 155-168; też, *Obyczajowość mieszkańców Strumienia w XIV-XIX wieku w świetle materiałów archiwalnych*, [w:] *Strumień*, red. B. Orszulik, Strumień 1983, s. 31-38.

² Na temat *Gwiazdki* zob. I. Homola-Skąpska, *Tygodnik Cieszyński i Gwiazdka Cieszyńska pod redakcją Pawła Stelmacha: 1848-1887*, Katowice-Kraków 1968.

W literaturze brak powszechnie akceptowanej definicji samobójstwa³. Myślę, że warto w tym wypadku zastosować wyjaśnienie, jakie podaje *Encyklopedia powszechna* Samuela Orgelbranda, a mianowicie, że samobójstwo to odjęcie *sobie samemu życia*⁴. Po pierwsze, taka definicja jest czytelna i w zupełności wystarczająca na potrzeby niniejszego tekstu. Po drugie, zapewne tak samo samobójstwo było definiowane na Śląsku Cieszyńskim w drugiej połowie XIX w.

Samobójstwa uwarunkowane są z reguły więcej niż jednym czynnikiem⁵. W notkach prasowych w *Gwiazdce Cieszyńskiej* pojawia się zwykle tylko jedna przyczyna, o ile w ogóle jest podana.

Stosunkowo często przyczyną samobójstwa był zawód miłosny. Z tego powodu zastrzelili się m.in. żandarm z Istebnej (1893 r.)⁶, Artur Hirschsohn, dwudziestopięcioletni korespondent jednej z firm handlowych w Cieszynie (1896 r.)⁷ oraz Jan Dzik, dwudziestoczteroletni gajowy z Ustronia (1898)⁸. 20 V 1894 w Olzie *pod skałą* znaleziono zwłoki Jana Jaluwki, dziewiętnastoletniego czeladnika szewskiego z Cieszyna, który kilka dni przedtem rzucił się do wody obciążony kamieniami. *Przyczyną samobójstwa była zawiedziona miłość*⁹.

Czasami nieszczęśliwie zakochani sięgali po truciznę. W 1892 r. dwudziestoletni Kapa, rzemieślnik z Białej, chciał się otruć fosforem z zapalek, ale zamiar dostrzeżono i niedoszłego samobójcę uratowano¹⁰. W 1896 r. z powodu *zawiedzonej miłości* w zamiarze samobójczym wypła trochę kwasu siarczanego dwudziestodwuletnia służąca Katarzyna Ochrań z Cieszyna. Jak pisała *Gwiazdka*: *Lekarze spodziewają się, że uda się im nieszczęśliwą utrzymać przy życiu*¹¹. Rok później, Marianna Stonawska, rodem z Bystrzycy, wypła znaczną ilość spirytusu rektyfikowanego. Przyczyną było zerwanie zaręczyn przez narzeczonego. Na szczęście dziewczynę udało się ocalić¹².

Inaczej zareagowała w podobnej sytuacji niejaka Ludmiła Frisch, pokojówka spod Opawy. W hotelu w Cieszynie pięć razy strzelała do pracującego tam kelnera. *Przyczyną tego rozpaczliwego kroku miało być przyrzeczenie małżeństwa ze strony kelnera, które nie zostało dotrzymane*. Zaraz potem Frisch przestrelała sobie szyję. Odwieziono ją do szpitala elżbietanek, a następnie do szpitala więziennego¹³. Niedoszła samobójczyni kilka tygodni później została skazana na 15 miesięcy ciężkiego więzienia¹⁴.

Bardziej tragiczny finał miała historia Maksymiliana Preisa, dozorczy browaru w Bielsku. Zakochał się w trzydziestoczteroletniej żonie swojego kolegi, Józefa Stokłósy. Ta nie chciała mieć z nim nic wspólnego. W takiej sytuacji Preis zakradł się do jej mieszkania wcześniej rano pod nieobecność męża. Zastrzelił ją, a następnie popełnił samobójstwo¹⁵.

W 1898 r. w Morawskiej Ostrawie, czyli już poza granicami Śląska Cieszyńskiego, Karol Hippl, robotnik kolejowy, zamordował siekierą swoją dziewiętnastoletnią żonę, a następnie powiesił się na

³ Przegląd definicji daje B. Hołyst, *Suicydologia*, Warszawa 2002, s. 38-45.

⁴ S. Orelbranda *Encyklopedia Powszechna z ilustracjami i mapami*, t. 13, Warszawa 1902, s. 285.

⁵ B. Hołyst, *Suicydologia*, s. 45.

⁶ „Gwiazdka Cieszyńska”, (1893), 49.

⁷ Tamże, (1896), 4.

⁸ Tamże, (1898), 40.

⁹ Tamże, (1894), 21.

¹⁰ Tamże, (1892), 50.

¹¹ Tamże, (1896), 41.

¹² Tamże, (1897), 29.

¹³ Tamże, (1892), 1.

¹⁴ Tamże, (1892), 7.

¹⁵ Tamże, (1898), 29.

drzewie. Koledzy powiedzieli mu, że żona go zdradza. Następnego dnia chcieli mu wyjaśnić, że to żart. Nie mieli jednak już takiej możliwości¹⁶.

Czasami do samobójstwa popychały złe stosunki rodzinne, czyli, jak to ujmowano, *nieznośne* lub *przykre stosunki familijne*. Z tego powodu zabił się bielski fabrykant Rudolf Popper w 1897 r.¹⁷, a rok wcześniej w Cieszynie powiesił się sześćdziesięcioletni sługa urzędu pocztowego Józef Bie-żek¹⁸. 12 XII 1895 powiesił się w Mostach k. Cieszyna wyrobnik tamtejszy 50-letni Ignacy Lasowski. *Nieznośne stosunki familijne miały być przyczyną targnięcia się na własne życie* – podała *Gwiazdka Cieszyńska*¹⁹.

Rzadziej spotykaną przyczyną samobójstwa był towarzyszący chorobie ból. 19 VII 1886 o godz. 6 wieczorem zastrzelił się Leopold Skriba z Cieszyna, prawnik i sekretarz Stowarzyszenia Weteranów. Do tego czynu popchnęła go długoletnia choroba, ale notka prasowa nie wyjaśnia, jakie to było schorzenie²⁰. W 1897 r. w Bielsku powiesił się kupiec Adolf Lihocki ze Strumienia. Przyczyną był męczący go wielki ból głowy i zębów²¹.

W *Gwiazdce Cieszyńskiej* można spotkać się z przypadkami, gdzie powodem samobójstwa było wysokie zadłużenie. Z tej przyczyny 19 XI 1891 powiesił się w hotelu w Morawskiej Ostrawie Maurycy Ziffer ze Śmiłowic²², a w 1897 r. w Bielsku zastrzelił się porucznik pułku 57 ze Lwowa Franciszek Kastner²³. 25 XI 1894 w Pudłowie Jan Krakówka odebrał sobie życie przez powieszenie. *Przyczyną samobójstwa była wielka bieda, bo nie miał co zjeść ani oblec*²⁴. W 1896 r. powiesił się w Grodźcu Adam Dębiński, miejscowy wyrobnik. *Przyczyną samobójstwa było zmartwienie i kłopot w rodzinie* – pisała *Gwiazdka* – *wskutek tego, że samobójca nie postarał się o zapłacenie 3 złr. 80 ct., które za gorzałkę był tutejszego gospodzkemu, Żydowi, winien, dług ten miał przez kosztu procesowe i fantunkowe na 17 złr. wzrosnąć. Dębiński nie był nalogowym pijakiem, żyjąc zawsze trzeźwo*²⁵. Cytat ten obrazuje, jak wysokie były odsetki naliczane przez właścicieli gospód i w jaki sposób rujnowały mieszkańców Śląska Cieszyńskiego.

W 1896 r. w areszcie na Saskiej Kępie w Cieszynie powiesił się murarz Jan Gaura, którego aresztowano za kradzież. *Samobójca liczył 51 lat i był znanym pijakiem* – *Gwiazdka Cieszyńska* zwięźle scharakteryzowała postać zmarłego²⁶.

Popelniano też samobójstwa w obawie przed karą. W Białej, czyli niedaleko granicy Śląska Cieszyńskiego, zabił się kasjer pocztowy Fischer, który *z powodu popełnionych zbrodni niemoralności chciał w ten sposób ująć karze zasłużonej*²⁷. Warto zwrócić uwagę, że samobójstwa w aresztach nie stanowiły niczego niezwykłego. W samym 1892 r. powiesili się w cieszyńskim *kryminale*: aresztant

¹⁶ Tamże, (1898), 38.

¹⁷ Tamże, (1897), 22.

¹⁸ Tamże, (1896), 47.

¹⁹ Tamże, (1895), 51.

²⁰ Tamże, (1886), 30.

²¹ Tamże, (1897), 34.

²² Tamże, (1891), 48.

²³ Tamże, (1897), 29.

²⁴ Tamże, (1894), 49.

²⁵ Tamże, (1896), 30.

²⁶ Tamże, (1896), 12.

²⁷ Tamże, (1897), 22.

Raszka²⁸, Jan Balonczyk z Zebrzydowic²⁹ i czterdziestoczteroletni robotnik Jerzy Bartosz z Ołdrzychowic, podejrzany o zabójstwo swojej żony³⁰. 27 I 1886 w tym samym miejscu w ten sam sposób odebrał sobie życie Józef Huczyński, przekonany o własnej niewinności sukiennik z Białej, którego oskarżono o przestępstwa finansowe³¹. W 1893 r. zabił się trzydziestoletni Błażej Jaswes ze Stabłowic, oskarżony o kradzież³². W czerwcu 1891 r. w areszcie policyjnym na Saskiej Kępie w Cieszynie powiesił się Jerzy Trombala z Pogórza³³. 22 III 1898 w cieszyńskim *kryminale* odebrał sobie życie aresztant Bojda, pochodzący z Brennej, oskarżony o kłusownictwo³⁴.

Zdarzały się przypadki samobójstw osób niepczytalnych. W 1890 r. w Pastwiskach powiesił się w *niepczytalnym stanie* Paweł Szeliga, służący u miejscowego gospodarza Pieczonki³⁵. Rok później w Bażanowicach popełnił samobójstwo Jan Nowak, zarządca dóbr z Dąbrowej, *prawdopodobnie w stanie niepczytalności*³⁶. 30 IV 1896 r. w Wiedniu zastrzelił się pochodzący z Cieszyna student filozofii, Edward Smutny, także *prawdopodobnie w chwili niepczytalności*³⁷. Nagłym pomieszaniem zmysłów próbowano również wytłumaczyć postępek żony weterynarza Zedka z Frydku. W 1897 r. kobieta otruła morfiną dwie córki (dziewczynki miały 4 i 5 lat), a następnie sama spożyła truciznę i zmarła następnego dnia³⁸. W 1893 r. żona gospodnego Ebrmanna w Trzyciezu poderżnęła sobie gardło *w chwilowym pomieszaniu zmysłów*³⁹. 17 I 1896 w Błędowicach powiesił się Jan Klimsza, czterdziestoczteroletni kolejarz, nałogowy alkoholik, który przez pewien czas przebywał w domu obłąkanych w Opawie⁴⁰.

Sporadycznie można spotkać się z innymi powodami samobójstw. 23 III 1897 Teresa Bijok, rodem z Grodziszczca, służąca u Trombika, właściciela gruntu w Końskiej, otruła się. *Powodem samobójstwa była prawdopodobnie ta okoliczność, iż zdawało się zmarłej, że jest w innym stanie. Gwiazdka przy okazji pozwoliła sobie na komentarz: Do czego to prowadzi lekkomyślność i niemoralność. W tym względzie może przedewszystkiem zaradzić religijne wychowanie szkolne, które ciągle nasi liberali zwalczają*⁴¹. 15 V 1898 w Kiczycach powiesił się żyd Brunner, który niedawno sprzedał gospodę. Niektórzy złośliwie mówili, że uczynił to z żalu, że zbyt tanio się jej pozbył⁴².

1 II 1896 znaleziono na torze kolejowym w pobliżu mostu Fryderyka w Jabłonkowie trupa Pawła Czudka, osiemnastoletniego pomocnika stolarskiego z Nydku. Pociąg odciął mu głowę i rękę, którą się prawdopodobnie trzymał szyny. Czudek często powtarzał, że *życie jest głupstwem*, co uznano później za zapowiedź samobójstwa⁴³.

²⁸ Tamże, (1892), 4.

²⁹ Tamże, (1892), 22.

³⁰ Tamże, (1892), 20.

³¹ Tamże, (1886), 5.

³² Tamże, (1893), 42.

³³ Tamże, (1891), 25.

³⁴ Tamże, (1898), 14.

³⁵ Tamże, (1890), 32. Z artykułu dowiadujemy się, że *nieszczęśliwy odznaczał się łagodnością i wiernym wypełnianiem swych obowiązków*.

³⁶ Tamże, (1891), 16.

³⁷ Tamże, (1896), 19.

³⁸ Tamże, (1897), 50.

³⁹ Tamże, (1893), 32. Kobieta przeżyła próbę samobójczą i przewieziono ją do szpitala ewangelickiego w Cieszynie.

⁴⁰ Tamże, (1896), 6.

⁴¹ Tamże, (1897), 14.

⁴² Tamże, (1898), 21.

⁴³ Tamże, (1896), 6.

Przyczyna samobójstwa nie wiadoma. Zastanowienia godne jednak są tak często zdarzające się samobójstwa w tutejszym garnizonie – tak komentowała w 1870 r. *Gwiazdka Cieszyńska* otrucie się jednego z podoficerów z cieszyńskiego garnizonu⁴⁴. Faktem jest, że ilość samobójstw była tam niepokojąco wysoka.

Z obawy przed karą zastrzelili się m.in. w 1881 r. pewien landwerzysta z Bogumina⁴⁵, w 1885 r. żołnierz Holeksa z Brennej⁴⁶, w 1892 r. Berger z Mistku, żołnierz 100 pułku⁴⁷, w 1894 r. żołnierz obrony krajowej Józef Zellner z Wiślicy przy Skoczowie⁴⁸ i żołnierz 100 pułku 14 kompanii Józef Śliwa z Węclowic⁴⁹, a w 1897 r. Franciszek Toman, żołnierz pułku 54⁵⁰. W 1897 r. Jan Miksch, rodem ze Strumienia, żołnierz pułku nr 100, całą noc z niedzieli na poniedziałek przebywał poza koszarami i wrócił do nich dopiero, kiedy batalion już wyruszył na ćwiczenia do lasu w Parchowcu. Miały się one odbywać w obecności samego komendanta korpusu, barona Albronięgo. Z obawy przed karą zastrzelili się⁵¹.

Kary musiały być bardzo dotkliwe, biorąc pod uwagę, na jakie cierpienia narażali się żołnierze, odbierający sobie życie. W 1893 r. w Bobrku zastrzelił się żołnierz 100 pułku nazwiskiem Kowarz z Przybora na Morawie. *Samobójca strzelił do głowy aż cztery razy; trzy pierwsze strzały poszarpały mu zupełnie twarz, dopiero czwartym strzałem przestrzelił sobie czaszkę*. Służył trzeci rok i miał za kilka tygodni wrócić do domu. Jak pisała *Gwiazdka Cieszyńska*: *Przyczyną samobójstwa była obawa przed karą, która miała mu być wymierzona za kradzież zegarka*⁵².

Zwraca również uwagę liczba żołnierzy, którzy popełnili samobójstwa z nieznanymi przyczyn. Przykładowo, w 1894 r. zastrzelili się Jerzy Jursa⁵³ i Jan Sochorek⁵⁴. W listopadzie 1894 r. strzelił sobie w głowę Ferdynand Malisz, żołnierz obrony krajowej, rodem z Polskiej Lutyni, który zmarł po długich boleściach 13 I 1895 na zapalenie mózgu⁵⁵. W 1896 r. zastrzelił się żołnierz obrony krajowej Przemysk, syn rolnika ze Zabłocia przy Boguminie⁵⁶.

Nie można wykluczyć, że w cieszyńskim garnizonie starano się upozorować śmierć żołnierzy w taki sposób, aby wyglądały na samobójstwo. 21 I 1886 jeden z podoficerów (*Feldwebel*) strzelił do siebie. Strzał nie był śmiertelny, więc wyskoczył z drugiego piętra. *Zastanawia to, że tak często samobójstwa żołnierzy w Cieszynie się zdarzają* – komentowała *Gwiazdka Cieszyńska*⁵⁷. Podobnie zagadkowo wyglądał opis śmierci innego wojskowego – 7 X 1890 *rzucił się żołnierz od 100 pułku Józef Friedrich, rodem z Kunwaldu przy Nowym Jiczynie na Morawie z okna drugiego piętra tutejszych koszar; poderznąwszy sobie przedtem gardło. Pokaleczenia spowodowały wkrótce śmierć*⁵⁸. Lektura *Gwiazdki Cieszyńskiej* pozwala wskazać najczęściej stosowane metody odbierania sobie życia. Były

⁴⁴ Tamże, (1870), 11.

⁴⁵ Tamże, (1881), 22.

⁴⁶ Tamże, (1885), 52: *Obawiał się bowiem kary, że ukradł bochenek chleba*.

⁴⁷ Tamże, (1892), 28.

⁴⁸ Tamże, (1894), 2: *Strzelił sobie w głowę i zmarł w boleściach*.

⁴⁹ Tamże, (1894), 6.

⁵⁰ Tamże, (1897), 28.

⁵¹ Tamże, (1897), 31.

⁵² Tamże, (1893), 26.

⁵³ Tamże, (1894), 24.

⁵⁴ Tamże, (1894), 33.

⁵⁵ Tamże, (1895), 3.

⁵⁶ Tamże, (1896), 52.

⁵⁷ Tamże, (1886), 4.

⁵⁸ Tamże, (1890), 41.

to powieszenie, otrucie się, zastrzelenie się i utopienie. Rozwój sieci kolejowej na Śląsku Cieszyńskim wzbogacił, jakkolwiek zabrzmi to makabrycznie, spektrum możliwości samobójczych. Przykładowo w 1896 r. w Bobrku pod pociąg towarowy rzuciła się idąca z Bielska służąca Marianna Cichoń, rodem z Nienaszowa w Galicji⁵⁹. Wydaje się, że ten rodzaj samobójstwa z upływem lat cieszył się rosnącą popularnością. Świadczą o tym nie tyle notki w prasie⁶⁰, ale przypadek górnika nazwiskiem Zarychta z Wierzbicy. 28 II 1901 został przejechany na torze kolejowym w Gruszowie. Nie można było ustalić, czy był pijany, czy też świadomie wszedł pod koła lokomotywy⁶¹.

Obok powyższych występowały inne sposoby odbierania sobie życia. W 1897 r. Jerzy Pinczer, czterdziestoczteroletni stróż domu w Bielsku, po kłótni z żoną rzucił się do dołu z odchodami. *Wyszukanano go szybko przy pomocy policyi, lecz nie zdolano go już przywrócić do życia*⁶². 22 I 1896 ślusarz Pilarski wpadł do szybu Hoheneogra w Karwinie i *zabił się na miejscu w tak straszny sposób, że dotąd niektórych części jego ciała nie odzyskano*. Pozostawił wdowę i troje dzieci. *Niektórzy twierdzą, że to uczynił w zamiarze samobójczym*⁶³.

Innym zagadnieniem jest wiek samobójców. Pewne wyobrażenia można wyrobić sobie na podstawie wyżej wymienionych przykładów. Chciałbym zwrócić uwagę, że na ten dramatyczny krok decydowali się ludzie bardzo młodzi, jak i sędziwi (jak na ówczesne warunki). Przykładowo w 1895 r. w stodole w Karwinie powiesił się piętnastolatek nazwiskiem Bożek⁶⁴. Kilka tygodni wcześniej w Grabinie przy Cieszynie otrul się Józef Kollmann, piętnastoletni pomocnik właściciela drogerii⁶⁵. Na początku 1891 r. w Trzanowicach zastrzelił się szesnastoletni Jan Grzegorz, terminator ślusarski w Nowym Jiczynie na Morawie, który bawił u swej matki przez święta Bożego Narodzenia⁶⁶. Najmłodszym samobójcą, wspomnianym w *Gwiazdce Cieszyńskiej*, był trzynastoletni chłopiec z Trzyńca, który, nie chcąc iść na rozkaz ojca do pracy, poszedł do stodoły i się powiesił w 1880 r.⁶⁷ Młodszym od niego mógł być pewien chłopiec z Wierzbicy, który powiesił się w kwietniu 1876 r., lecz gazeta nie podaje jego wieku⁶⁸. Z kolei jednym z najstarszych był siedemdziesięciosiedmioletni Franciszek Wicherek, swego czasu właściciel młyna, który w 1898 r. w Cieszynie strzelił do siebie trzy razy⁶⁹.

Wśród samobójców odnotowanych w *Gwiazdce Cieszyńskiej* odnajdujemy kilka postaci, które odegrały rolę w dziejach regionu. 31 V 1894 zastrzelił się Edward Zwierzina, właściciel kopalni z Morawskiej Ostrawy. *Pieniądze i zegarek zabrał ktoś z przechodzących. Morderstwo jest wykluczone – donosił tygodnik*⁷⁰.

W 1870 r. zaginął Leopold Klemens, kupiec z Cieszyna, radny miejski, zastępca burmistrza, działacz miejscowego stronnictwa niemieckiego. Odnaleziono go powieszzonego w lesie w Kończycach. *Powszechnie sądzą, iż wypadek ten jest w związku z odpowiedzialnością, która na niego jako zastępcę*

⁵⁹ Tamże, (1896), 24: Wiadomo, że samobójczyni liczyła 34 lat i była w stanie błogosławionym.

⁶⁰ Przykładowo Jan Tellner z Cieszyna, czterdziestodwuletni bednarz, w zamiarze samobójczym rzucił się pod pociąg na szynach kolei koszycko-bogumińskiej. Tamże, (1908) 25.

⁶¹ Tamże, (1901), 10. Zarychta pozostawił wdowę i pięcioro małych dzieci.

⁶² Tamże, (1897), 13.

⁶³ Tamże, (1896), 5.

⁶⁴ Tamże, (1895), 25.

⁶⁵ Tamże, (1895), 16.

⁶⁶ Tamże, (1891), 3.

⁶⁷ Tamże, (1880), 19.

⁶⁸ Tamże, (1876), 18.

⁶⁹ Tamże, (1898), 53. Ciężko ranny został odwieziony do szpitala bonifratrów w Cieszynie.

⁷⁰ Tamże, (1894), 23.

burmistrza spadała z powodu przeniwierstwa popełnionego przez kasjera miejskiego L. przed kilku tygodniami – pisała *Gwiazdka Cieszyńska*⁷¹. Klemens został pochowany ze wszystkimi honorami⁷².

W 1891 r. trzydziestosześcioletni Henryk Rudolf Zanibal z Cieszyna potomek znanej w tym czasie inteligenckiej rodziny, urzędnik w agencji fabryki wyrobów żelaznych arcyksięcia Albrechta, we Lwowie odebrał sobie życie wystrzałem z rewolweru. *Powodem samobójstwa były złe stosunki majątkowe* – wyjaśniała notatka prasowa⁷³.

Lektura *Gwiazdki Cieszyńskiej* pozwala też poznać reakcje społeczeństwa na samobójstwa. Wprawdzie czasami używano określenia *zbrodnia*⁷⁴, ale patrzono na to w kategorii tragedii, zarówno jednostki, jak i społeczeństwa. W rosnącej liczbie samobójstw widziano przejaw upadku moralności⁷⁵ i objaw nowej, bezreligijnej kultury⁷⁶. *Gwiazdka Cieszyńska* zanotowała też ciekawy przesąd związany z samobójcami. W sierpniu 1891 r. w *karwińskiej okolicy* powiesił się człowiek. Przechodzący robotnicy zaczęli zbierać po kawałku z paska, przy pomocy którego odebrał sobie życie, wierząc, że fragment rzemienia przyniesie im szczęście⁷⁷. Podobne zdarzenie miało miejsce w Cieszynie 25 VII 1900, kiedy to idący do pracy ludzie zauważyli ciało niejakiego Adamusa, który powiesił się niedaleko stacji kolejowej. Powróż, na którym wisiał, pocięli na kawałki i podzielili między sobą. *Powróżek taki ma przynosić szczęście noszącemu, co jest oczywiście prostym zabobonem* – kończył krótką relację Franciszek Kunz, korespondent *Gwiazdki*⁷⁸.

Przyjrzenie się samobójstwom w świetle *Gwiazdki Cieszyńskiej* pozwala nie tylko uchwycić tragedie poszczególnych osób. Dzięki temu możemy poznać, co dręczyło w tym czasie mieszkańców Śląska Cieszyńskiego, co ich popychało do ostateczności, jaką jest odebranie sobie życia. Innymi słowy dowiadujemy się, co w tym czasie dla ludzi było najważniejsze.

⁷¹ Tamże, (1870), 47.

⁷² Tamże, (1870), 48. W styczniu 1871 r. nastąpiła wyprzedaż rzeczy ze sklepu Leopolda Klemensa, zob. Tamże, (1871), 1 i 3.

⁷³ Tamże, (1891), 7.

⁷⁴ Tamże, (1877), 5.

⁷⁵ Tamże, (1876), 18.

⁷⁶ Tamże, (1876), 21.

⁷⁷ Tamże, (1891), 34.

⁷⁸ Tamże, (1900), 31.